URBINA

DOOR

W. R. MENKMAN

Rafael Simón Urbina *Victoria, Dolor y Tragedia* Caracas Tipografia Americana 1936.

Dit te Caracas verschenen boekje heeft blijkbaar de bedoeling aan het Venezolaansche publiek Urbina te vertoonen als een verdienstelijk vaderlander en strijder voor de vrijheid; de held zelf echter vertoefde, blijkens de opdracht voorin, begin Juli 1936, ruim een half jaar na den dood van President Gómez, nog te Panamá.

Hoewel *Victoria, Dolor y Tragedia* een auto-biografie wil zijn, is het relaas dat het bevat vaker in de derde dan in de eerste persoon geschreven; Urbina zegt geen schrijver te zijn.

Het eerste hoofdstuk leert ons de vroegste jeugd van Urbina, lid eener Venezolaansche „familia de valientes” kennen, vertelt van zijn kortstondige studie aan de militaire academie te Caracas (generaal in het Venezolaansche leger is hij nooit geweest) en van zijn vroegtijdige deelname aan de revolutionnaire beweging. Het tweede is reeds van belang voor de geschiedenis der Venezolaansche uitgewekenen op onze Benedenwindsche Eilanden.

In 1922 van Puerto Cabello vertrokken, komt U. op Trinidad, waar hij geen steun vindt bij zijn landgenooten; hij reist met een schoener naar Curaçao, waar men hem opsluit. Op voorspraak van andere Venezolanen wordt hem vergund zich, met een schoener welke 200 arbeiders voor de suikerondernemingen zal overbrengen, naar Cuba te begeven. Na meer dan een half jaar werkeloos te Havana te hebben vertoefd, krijgt Urbina de kans zich te Barranquilla als koopman te vestigen.

In Juli 1925 verleent Gómez amnestie aan zekere uitgewekenen en U. begeeft zich naar Curaçao, waar hij ditmaal goed ontvangen wordt. Hoewel er nog een vervolging hangende is wegens zijn actie van 1922, gelast Gómez dat de amnestie toch ook voor hem gelden zal en Urbina kan naar Caracas terugkeeren.

Hij blijft rebel en zet zijn actie voort, verkeert druk met de revolutionnair gezinde studenten in de hoofdstad. Een hunner weet tersluiks naar Curaçao te reizen, om verbinding met de revolutionnairn buiten Venezuela te verkrijgen; dit moet in 1926 geweest zijn. De geestverwanten vertoefden ook te Parijs en van Curaçao kon men zich telegrafisch met hen verstaan.

In den staat Falcón (Urbina is Coriano) zou een opstand uitbreken op 24 Juli (1928); de beweging echter mislukte en, na eenige schermutselingen met de troepen van het gouvernement, trokken de Urbinistas op het haventje Adicora terug. Geen der zeven kapiteins van de vaartuigen aldaar aanwezig, was bereid de rebellen naar elders over te brengen; ten slotte wordt de schoener van kapitein Lampe gerequireerd voor den overtocht naar Aruba. Vóór aankomst aldaar werpt men de wapenen overboord; uit vrees voor moeilijkheden met de autoriteiten zet de kapitein zijn passagiers, die natuurlijk geen geldige papieren hebben, op het strand aan den wal, van waar zij zich te voet naar de stad begeven. Men ontmoet drie politie-auto's en een der inheemsche inzittenden vraagt „en su patois incorregible” naar „sjon” Urbina; de aanvoerder en de zijnen worden geboeid naar de gevangenis overgebracht, waar men twee dagen blijft. Op 18 Augustus wordt men ingescheept aan boord van de (sleepboot) Samson, naar Curaçao, waar men in het fort opgesloten wordt.

In Willemstad wendden direct twee Venezolaansche kolonels en een Venezolaansch student pogingen aan om de vrijlating der gevangenen te verkrijgen en toen het Curaçaosche gouvernement doof bleef voor de vertogen der patriotten, werd het middel te baat genomen eener werkstaking onder het personeel der olieonderneming. Op 4 September eischten 5000 man de vrijlating der gevangenen, 5000 man die hier hun levensonderhoud verwierven uit het zwarte goud van Venezuela, dank zij de inschikkelijkheid van den „tiran” bron van welvaart voor „la isla miserable y traidora”.

Spoedig na het uitbreken der werkstaking vervoegde de kapitein-commandant der troepen zich bij Urbina, om hem te verzoeken zijn invloed aan te wenden bij zijn vrienden, de leiders der beweging, wat onze rebel beloofde, op voorwaarde van niet aan Gómez te zullen worden uitgeleverd. Prompt kwam nu de beslissing af van „S. M. la reina Guillermina” dat de gevangenen niet naar Venezuela, maar naar een ander land zouden worden uitgezonden en hierdoor kon in het raffinaderijbedrijf de normale toestand hersteld worden. Het is natuurlijk U. die deze voorstelling van zaken geeft.

Men kon met een Engelsch schip vertrekken (wie de passagekosten betaalde wordt niet medegedeeld) en 10 September kwam men te Puerto Colombia aan.

Aan landgenooten in deze stad deed U. het voorstel dat men zich eenige revolvers zou aanschaffen en Curaçao zou gaan vermeesteren. Toebereidselen tot een aanslag op het eiland werden gemaakt (waar bestonden die in?), hoewel het plan slechts door enkelen, echte revolutionnairren, uitvoerbaar geacht en door de meesten als onzinnig verworpen werd. Na tezamen met een der andere Venezolanen eenigen tijd opgesloten en ontvlucht te zijn zwerft men nog wat in Colombia rond, weet de grens der republiek Panamá te overschrijden, waar men ook niet welkom is, waarna men in Costa Rica aanlandt. Hier weet Urbina een paspoort te verkrijgen ten name van Pedro Bonilla, Costa Riceño, waarmede hij, in Februari 1929, via Colón naar Curaçao afreist.

Hier confereert men met de ex-studenten uit Venezuela over een aanslag op het eiland; aanvankelijk wordt men niet au sérieux genomen, maar een metgezel van Urbina wint in breederen kring inlichtingen in en het gelukt aan dezen laatste instemming met het plan te verkrijgen. Urbina zelf blijft incognito en geniet de gastvrijheid eener (Venezolaansche?) familie; hij krijgt den indruk dat, van de studenten althans, de meerderheid den ernst der onderneming niet in kan zien. Dat de Curaçaosche overheid ook maar een oogenblik lont geroken zou hebben, of ook maar eenig effectief toezicht zou hebben uitgeoefend op de talrijke politieke vluchtelingen welke het eiland herbergde, blijkt nergens.

Onze held intusschen achtte het toch maar beter zich voorloopig terug te trekken; hij vertrok met de Rottorua (New Zealand Line) en bij aankomst te Colón (Cristóbal) werd hem zijn Costaricaansch paspoort afgenomen, als niet door eenig Panameesch consul geviséerd. Hij kon echter in het land blijven en vestigde zich te Panamá.

In het hoofdstuk „Asalto á la isla de Curazao” laat Urbina vooral uitkomen dat de Venezolaansche rebellen meenden slechts dan iets te kunnen ondernemen, wanneer hij en niemand anders hun aanvoerder zijn zou; zooals hij in het vorige hoofdstuk be-toogd had dat hij en niemand anders de vader was van het denkbeeld, een aanslag op Curaçao te wagen. Wat hij niet duidelijk maakt evenwel is of hij in de eerste plaats wraak wilde nemen op Curaçao, dan wel of de aanslag middel zou zijn tot het bereiken van een doel, het verkrijgen van wapenen, noodig voor het beginnen van een revolutie in Venezuela. Het zich verschaffen van krijgs-

behoefden door het overvallen van een garnizoen, was misschien in de tactiek der „caudillos” in 1929 al niet meer nieuw; later is het nog toegepast in Honduras (1932). Op Curaçao in ieder geval was men er niet op bedacht, anders had men niet de eenvoudigste voorzorgsmaatregelen achterwege gelaten.

Intusschen is de voorstelling welke Urbina geeft van zijn eigen aandeel in het gebeuren een geheel andere dan die welke wij reeds kenden uit het werkje van Gustavo Machado ¹⁾. Deze laatste heeft het doen voorkomen alsof het optreden van Urbina een toevallige omstandigheid was; men had op Curaçao het plan gesmeed en riep op het laatste oogenblik de hulp van een bekend „caudillo” in, die zich in de buurt bevond, omdat men een aanvoerder hebben moest, met de practijk van den bende-oorlog vertrouwd.

Volgens U. waren het vooral de Corianos op Curaçao, die zich door niemand anders dan door hun landsman wilden laten leiden; deze laatste echter beschikte niet over ook maar de onbeteekendste middelen, had zelfs geen paspoort. Dit laatste werd hem verschaft door den Mexicaanschen consul te Panamá (het roode Mexico tegenover het autocratische Venezuela!), die hem tevens 200 dollars leende; een vriend schonk nog 50 dollars voor de goede zaak.

Als Carlos Martínez (Mejicano) reisde Urbina, vergezeld van enkele volgelingen, met de Buenos Ayres van de Italiaansche lijn, naar Curaçao, waar men op 1 Juni 1929 aankwam en blijkbaar zonder eenige moeite toegelaten werd. Dat was dus sedert 1922 de vijfde keer dat U. zich op het Nederlandsche grondgebied vertoonde, maar hem in het oog houden deed men niet; hij had er slechts rekening mede te houden dat de Curaçaosche immigratiebepalingen hem een wettig verblijf van niet langer dan enkele dagen toestonden en dat er dus voortgemaakt moest worden. De voorbereidingen tot den aanslag duurden intusschen toch nog een volle week; als wapenen voor den eersten aanval wist men zich 50 houwens, twee bijlen en enkele revolvers te verschaffen (hoe en bij wien?).

Wat de eendracht onder de samenzweerdere betreft is het duidelijk dat zich reeds van stonde af de tegenstelling afteekende tusschen Urbina en zijn trawanten aan den eenen kant, revolutionairen van het aloude in Spaansch Amerika bekende slag, die het vaderland verlossen willen van een tiran, democratische republikeinen dus; aan den anderen Machado en de zijnen, communis-

¹⁾ Gustavo Machado, *El Asalto á Curazao*, Barcelona, z.j., besproken in *Het Vaderland* van 14 en 20 October 1932, avondbl.

ten, wien het te doen is om de bevrijding van het proletariaat uit de kapitalistische onderdrukking.

Het verhaal van den aanslag zelf, zooals Urbina het geeft, hoe beschamend het ook moge zijn voor het Nederlandsche gezag, verdient toch wel hier behandeld te worden, voor zoover het in bijzonderheden aanvult wat wij reeds wisten, dan wel afwijkt van hetgeen door ons tot dusver aangenomen werd.

De namen worden genoemd van hen die door U. met de uitvoering der verschillende onderdeelen van het plan belast werden; de aanvoerder zelf beloofde met vier man, gewapend met pistolen, het belangrijkste gedeelte van het fort te zullen nemen. Een kleine afdeling had opdracht zich van den Venezolaanschen consul meester te maken (wat niet gelukt is); men wilde hem executeeren wegens de vele wandaden waaraan hij zich tegenover zijn landgenooten zou hebben schuldig gemaakt.

In twee uur tijds had Urbina zijn doel bereikt, was hij „Gobernador de Curazao, sin ser general”.

Een der onderbevelhebbers ontnam den troepencommandant zijn Parabellum-pistool, versierd met de gekroonde W. (het boek geeft er een foto van), dat nadien Urbina op zijn verdere expedities vergezeld heeft.

De voorraad munitie in het fort viel tegen, doch de troepencommandant, met den dood bedreigd, verklaarde dat er nu eenmaal niet méér op Curaçao aanwezig was. Urbina stelde een bewaking in voor de banken, om te voorkomen dat deze (door de communisten) geplunderd zouden worden. Er zou n.l. een oogenblik sprake van geweest zijn den tocht naar Venezuela, wegens gebrek aan ammunitie, maar op te geven en zich liever met een groot bedrag aan geld uit de voeten te maken, waarvoor men dan in Europa het noodige zou kunnen koopen.

Toen men den gevangen genomen troepen-commandant naar den gouverneur wilde sturen, om met dezen laatste te onderhandelen, richtte een der Nederlandsche militairen (wie was toch deze dappere man?) een vuurwapen op Urbina, waarop de Venezolanen dreigden den Hollander te zullen dooden. De troepencommandant zou toen zijn ondergeschikte verboden hebben te schieten, omdat anders Curaçao verloren zou zijn. De gevangenneming van den gouverneur zou vlot zijn verlopen, nadat men even in zijn tegenwoordigheid een spiegel aan stukken geschoten had, om hem schrik aan te jagen.

Het station voor draadlooze telegrafie, dat niet vernield of beschadigd werd, zou onder bewaking van eenige gewapende re-

bellen gesteld zijn, hoewel de chef van den telegraafdienst onmiddellijk de belofte zou hebben afgelegd geen bericht aangaande het gebeurde naar Venezuela uit te zullen zenden.

Als grappig incident vermeldt Urbina dat Machado, die den gouverneur zou bewaken, zich aan een portie ijs te goed ging doen en zijn gevangene uit het oog verloor, van welke gelegenheid deze laatste gebruik maakte om te gaan telefoneeren. Weldra verscheen (als gevolg van dit telefoongesprek?) de leider van het oliebedrijf, die een groote som aanbood om gewelddadigheden tegen de raffinaderij af te koopen; Urbina echter verklaarde niet betaald te willen worden voor de handhaving der orde.

Ook het verhaal van de ontvoering van een veroordeelde uit de Curaçaosche gevangenis wordt door U. bevestigd; de troepencommandant zou ook hierbij tusschenkomst verleend hebben. Het plan echter om dezen wegens doodslag veroordeelden Venezolaan te executeeren zou van de communisten uitgegaan zijn, omdat hij, op last van president Gómez, op Curaçao een landgenoot vermoord zou hebben. De man is niet stante pede gefusilleerd en ook niet op de reis naar Venezuela overboord gesmeten, wat Machado gewild zou hebben, omdat U. er zich van kon vergewissen dat de moordenaar geen sujet van Gómez was, maar wel een Coriano; zijn slachtoffer echter was een communist en daarom wilde M. hem uit den weg geruimd hebben.

Als huurprijs van het S.S. Maracaibo, dat in den laten avond van 8 Juni de bende rebellen en de gevangenen, de eersten 400, de laatsten 30 à 35 in getal, aan boord nam, noemt U. f 15000.— (wie heeft dit geld toch betaald?). Tijdens den overtocht naar de kust van Coro zou U. zijn Hollandsche gevangenen, gouverneur en troepen-commandant inclus, aan het werk gezet hebben; poetsen der geroofde geweren, met de verscheurde Nederlandsche vlaggen, welke men medegenomen had. Met deze vernedering van twee Nederlandsche autoriteiten eindigde dan de vergeldingsactie van den 32-jarigen Rafael Simón Urbina; grootmoedig stuurde hij zijn gevangenen met de Maracaibo naar „la maldita isla” terug.

Aangaande den Curaçaoschen practizijn die den rebellen tot tolk gediend heeft en andere ingezetenen van het eiland die wellicht de eene of andere rol gespeeld hebben, zegt Urbina's boekje niets.

In het verhaal van den totaal mislukten tocht, na de landing bij La Vela de Coro, vertelt Urbina niet veel dat niet reeds uit het boekje van Machado bekend was; onsmakelijke bijzonderheden

aangaande de zeden van sommige rebellen interesseeren ons niet. En dat Machado ten onrechte de eer(?) van den aanslag op Curaçao voor zich en zijn communisten opeischte, wordt ook op andere plaatsen door U., of zijn biograaf, betoogd.

Belangrijk is dat wij thans iets naders lezen aangaande het lot van den op Curaçao veroordeelden Venezolaan, dien men medevoerde met de Maracaibo. Volgens Urbina is het gelukt dezen man te redden van den dood, dien de communisten hem toegedacht hadden; U. wist hem ook op de expeditie aan land te beschermen.

Bekend is ook dat U. zich heeft kunnen bergen; via Colombia is hij weder in Panamá aangekomen en van daar reisden hij en eenige metgezellen naar Mexico, U. altijd als Carlos Martínez.

Volgt het verhaal van den mislukten aanslag op Pto Cabello in 1931, van Mexico uit en met hoofdzakelijk Mexicaansch personeel. Vrijbuiters zijn er natuurlijk overal in Spaansch Amerika in overvloed te vinden; men heeft echter voor revolutionnaire expedities ook geld noodig en het is merkwaardig hoeveel uitgeweken Venezolanen er allerwege te vinden waren en hoe onder hen toch altijd weer de beter gesitueerden bereid waren een staatsgreep te financieren. Voor een niet onbelangrijk deel natuurlijk speculatie; gelukt de zaak, dan kan men terugkeeren naar zijn vaderland en daar wellicht tot aanzien komen.

Met een gehuurd vaartuig, de Superior, vertrok men eind September uit Vera Cruz; Urbina en de zijnen waren een gezelschap „chicleros”, bestemd voor Yucatán en de kriegsbehoeften waren als bagage en werktuigen gecamoufleerd. Onderweg overweldigde men den kapitein en zijn staf en richtte den steven naar Venezuela; na de op Curaçao bedreven gewelddaden tegen een vreemde souvereiniteit, thans dus zeeroof.

Puerto Cabello intusschen heeft men niet kunnen bereiken, wegens gebrek aan brandstof en de actie in Venezuela heeft zich weder allereerst in den staat Falcón afgespeeld; te Puerto Cabello had men de gevangenis willen openen en uit de veroordeelden (waaronder altijd veel om politieke redenen opgesloten) het expeditionnaire legertje versterken.

Men staat versteld van de stoutmoedigheid waarmee lieden als Urbina ondernemingen op touw zetten waarvan, wegens de gebrekkige middelen, geen resultaat te verwachten valt en van de gevaren en ontberingen waaraan zij zich blootstellen bij pogingen welke te voren tot mislukking gedoemd zijn. Met welk gebrek aan ernst dan geheel in overeenstemming is de hoogdravende beschrijving van het avontuur, waarbij intusschen een aantal men-

schen het leven laat, zoowel bij het leger (de bende), als bij den vijand (de troepen van de regeering).

Nadat de expeditie totaal mislukt was (mede door het verraad eener vrouw, dat maakt de zaak nog romantischer), wist U. als gewoonlijk te ontkomen; hij bereikte via Colombia weder Panamá onder den naam Juan Crisóstomo Medina, dien van een Colombiaansch paspoort, dat een vriend hem had weten te verschaffen.

In gezelschap van een anderen vriend gaat hij begin 1932 een groote reis maken; men bezoekt Ecuador, Peru, Chili, Argentinië, Uruguay en Brazilië, om eindelijk naar Europa over te steken.

Op de Europeesche reis maakt onze held kennis met verschillende groote steden en natuurlijk met vele geestverwanten, land- en rasgenooten; te Parijs bestaat zelfs een Venezolaansch revolutionnair comité. De internationale politieke politie in Europa schijnt aan Zuidamerikaansche rebellen geen groote aandacht te schenken; uit Spanje echter moet U. ten slotte overhaast de vlucht nemen. Te voren echter heeft de Panameesche gezant te Madrid hem een paspoort uitgereikt, ten name van Pedro José López Jorge, „ciudadano libre de la República de Panamá”.

Spoedig na aankomst in zijn adoptief vaderland moet U. om gezondheidsredenen een ander klimaat opzoeken en hij begeeft zich naar Costa Rica, waar hij echter spoedig bericht ontvangt dat op Cuba de „tiran” Machado ten val gebracht is, wat hem naar Havana doet oversteken (begin 1934). Hier ontmoet Urbina een oud-strijdmakker, die echter communist is; deze laatste pleegt, om redenen welke niet duidelijk lijken, een moordaanslag op U., een geval dat indertijd ook in de Nederlandsche pers vermeld is.

Na van zijn verwonding hersteld te zijn keert Urbina naar Panamá terug; hij maakt ook nog een reisje naar Nicaragua en verneemt aldaar dat „el General” (Juan Vicente Gómez) stervende is. U. zelf betoogt in zijn slotwoord dat hem en zijn medestanders thans samenwerking past met het nieuwe gouvernement; hij heeft geen andere aspiraties dan rustig in zijn eigen land te kunnen leven. Of hij daartoe de gelegenheid gekregen heeft, is niet duidelijk; de bewerker der biografie zegt in zijn proloog dat zijn held „tras de algunos inconvenientes” naar zijn vaderland teruggekeerd is, maar de opdracht van Urbina zelf is, zooals gezegd, 5 Juli 1936 te Panamá geteekend.

Victoria, Dolor y Tragedia geeft niet alleen een merkwaardigen

kijk op het bedrijf der Spaanschamerikaansche revolutionnair en hun mentaliteit, maar het werkje is voor ons vooral van belang als een bijdrage tot de kennis van het ongelukkige incident op Curaçao van 8 Juni 1929; ons eiland heeft toen door de geheele nieuwe wereld een tijdje lang zekere vermaardheid genoten(?), maar in Nederland is er aangaande de bijzonderheden niet veel gepubliceerd.

Thans is wederom bevestigd dat aan Nederland dit ongeluk overkomen is, vooral ten gevolge van de „Weltfremdheit” der autoriteiten, hier en ginds. Curaçao, niet de kale klip met de Nederlandsche vlag erop, maar Curaçao als internationaal punt in een wereld vol revolutionnaire stroomingen, moet wel een onbegrijpelijke figuur geweest zijn, voor den pas aangekomen gouverneur zonder eenige ervaring, voor den uit het Nederlandsche militaire politiecorps afkomstigen troepen-commandant en voor den uit Nederlandsch Indië overgeplaatsten procureur-generaal. Toch was datzelfde Curaçao reeds bijna drie eeuwen onder Nederlandsch bewind en had het een rol gespeeld in talrijke Zuidamerikaansche politieke bewegingen.

Het is wel zeer duidelijk dat gedurende een reeks van jaren, voorafgegaan aan 1929, vrijwel alles verzuimd was wat noodig zou zijn geweest om het hoofd te kunnen bieden aan voor de hand liggende moeilijkheden. En of Den Haag wel direct uit het gebeurde de juiste conclusies getrokken heeft, zou betwijfeld kunnen worden, gegeven dat voor het onderzoek ter plaatse personen gecommiteerd werden die van de eigenaardige situatie des eilands moeilijk goed op de hoogte konden zijn.

Thans is de overval geschiedenis geworden en men zou zich de vraag kunnen stellen of het nog wel nut heeft zich in de bijzonderheden te verdiepen; ditzelfde echter kan men vragen met betrekking tot *alle* historische feiten.

Bevat de geschiedenis hier toch niet nog een les voor de toekomst? De weermacht op Curaçao (en Aruba) is intusschen versterkt, maar zij was in 1929 dubbel en dwars voldoende om, mits zij paraat geweest ware, aan den aanval van een ettelijke malen zoo sterken „vijand” als Urbina het hoofd te bieden. Nieuwe omstandigheden kunnen nieuwe moeilijkheden en gevaren met zich mede brengen, waarop ten onrechte niet gerekend was. De veiligheid van Curaçao is niet uitsluitend een kwestie van strategie.

December 1938.